

HADİS DERS NOTLARI

1.ÜNİTE

HADİS İLMİ VE TEMEL KAVRAMLARI

ABDULKERİM BAKIR
İHL Meslek Dersleri Öğretmeni

1. ÜNİTE HADİS İLMİ VE TEMEL KAVRAMLARI

1. Hadis İlminin Konusu ve Önemi

- Bir Müslüman, hayatını **Peygamberimizin (s.a.v.) öğretileri** ile şekillendirdiği ölçüde iyi bir Müslüman olur.
- Bu nedenle **kadın, erkek her Müslümanın Peygamber Efendimizi yakından tanınması**, doğru anlaması çok önemlidir.
- Hadis ilmi, **Müslüman kimlik ve kişiliğinin oluşmasında** ve korunmasında yapıcı bir görev üstlenir.
- Hadis ilmi, **Peygamber Efendimizi tanımak ve anlamak** ile ilgilenen bir ilim dalıdır.
- **Peygamber Efendimizin sözleri, tutum ve davranışları, güzel ahlakı** hadis ilminin başlıca konusudur.

Hadisleri öğrendikçe;

- Peygamberimizi **daha yakından tanımaya** başlarız.
- **İnanç esasları** ile ilgili bize neler anlattığını biliriz.
- **Ahiret hayatını** ondan öğreniriz.
- Onun **nasıl ibadet ettiğini, nasıl dua ettiğini** kavrarız.
- Peygamberimizin neleri sevip nelere kızdığını öğrenmiş oluruz.

Hadis ilmi;

- **Peygamber Efendimizi örnek almak isteyenler için** Allah'ın (c.c.) Resülü ile ilgili doğru bilgi vermeyi amaçlar.
- Peygamberimizin sözlerini ve yaşama biçimini tespit eder.
- Elde edilen bilgileri konularına göre sınıflandırır ve hadis kaynaklarında bir araya getirir.
- Böylece Peygamberimizi (s.a.v.) tanımak ve anlamak isteyenler bu kaynaklara başvurmak suretiyle gerekli bilgilere kolayca ulaşırlar

*** **Hadis kitaplarının namaz bölümlerine başvuranlar, Peygamberimizin nasıl namaz kıldığını bütün incelikleriyle öğrenebilirler.**

*** **Hadis kitaplarının tefsir bölümlerini okuyanlar, Peygamber Efendimizin Kur'an-ı Kerim ayetlerini nasıl yorumladığına dair birçok bilgi edinebilirler.**

Hadis ilmi;

- Peygamber Efendimizi tanımayı ve amaçlayan bir ilimdir.
- Peygamberimiz hakkında doğru bilgi edinilmesine büyük özen gösterir.
- Peygamberimizin **gerçekten söyledikleri ile söylemediği halde o söylemiş gibi gösterilen sözleri** birbirinden ayırmayı ilke edinir.
- Müslümanların **batıl inançlardan ve yanlış uygulamalardan** uzaklaştırır.
- İnsan düşüncesini ve hayatını **hurafelerden arındırmayı** sağlar.
- **Müslüman kimliğinin oluşmasını ve korunmasını** sağlar.

2. Hadis İlminin Diğer İslami İlimler ile İlişkisi

İslamî ilimlerde bilginin başlıca iki kaynağı vardır:

Kur'an-ı Kerim ve sünnettir.

Hadis ilmi, diğer İslamî ilimler için **kaynak olma özelliği** taşıdığı gibi yöntem bakımından da diğer İslamî ilimler üzerinde etkili olmuştur.

Hadis-Tefsir İlişkisi

- Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'i sevgili Peygamberimiz aracılığıyla bize ulaştırmıştır.
- Peygamber Efendimiz bize Kur'an-ı Kerim'i okuyarak öğrettiği gibi aynı zamanda **ayetlerin anlamlarını da açıklamıştır.**
- **Kur'an-ı Kerim'in ilk müfessiri Peygamber Efendimizdir.**
- Peygamber Efendimizin sözleriyle ve davranışlarıyla Kur'an-ı Kerim'i nasıl tefsir ettiğini Hadis-i şerifler vasıtasıyla öğrenebiliriz.
- Tefsir ve Hadis ilimleri her zaman sıkı bir bilgi alışverişi içinde olmuştur. Nitekim tefsir kitaplarının bir bölümünü rivayet tefsirleri oluşturmaktadır.

Hadis-Fıkıh İlişkisi

- İslam fıkıhında ibadetlerden sosyal hayata varıncaya kadar pek çok hüküm Kur'an ayetlerine ve Peygamberimizin hadislerine dayalı olarak belirlenmiştir.
- Kur'an-ı Kerim'de Resulullah'ın “**kanun koyucu**” olduğu açıkça ifade edilmiştir.
- Fıkıh ilmi, Peygamberimizin hayatı ve hadisleri ile doğrudan doğruya ilgilidir.

“Allah ve Resulü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne karşı gelirse şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır.”

(Ahzâb suresi, 36. ayet)

Hadis-Akaid ve Kelam İlişkisi

- İslam inanç esaslarının tanıtılması ve savunulmasında Peygamber Efendimizin hayatının özellikle **Mekke Dönemi'nin bilinmesi** oldukça önemlidir.
- Kelam ilminin “**kader inancı**” gibi bazı tartışmalı konularında Peygamberimizin hadisleri hakem rolünü üstlenmektedir.
- Hadis kaynaklarının birçoğunda **İman bölümü** yer almıştır.
- İman ile ilgili konularda çok sayıda hadis delil gösterilmiştir.

Hadis-Siyer İlişkisi

- Konu bakımından hadis ve siyer ilimleri birbirine çok yakındır.
- Her iki ilim dalının ortak hedefi, **Peygamber Efendimizi tanımaktır**.
- Siyer ilmi, **İslam tarihinin başlangıcı** ile ilgilidir.
- Siyer ve İslam tarihinde **Peygamber Efendimizin hayatı özellikle kronolojik sırayla** incelenir.
- Hadisleri anlayabilmek ve doğru yorumlayabilmek için siyer ve İslam tarihinin tespit ettiği kronoloji oldukça önemlidir.
- Peygamber Efendimizin şahsiyetini tanımak için de hadislerde yer alan bilgiler çok kıymetlidir.

Hadis-Dil Bilim İlişkisi

- Peygamber Efendimiz Arap diline birçok yönden hâkimdi.
- Arapçanın farklı lehçelerini bilir, konuşurken edebi bir dil kullanırdı.
- Konuşmalarında benzetmelere, örneklere, mecazi ifadeler ve edebî sanatlarla yer verirdi.
- Hadis-i şeriflerden, Arap dilinin inceliklerine dair pek çok detay öğrenebiliriz.

3. Hadis İlminin Temel Kavramları

3.1. Hadis

Hadis; Peygamber Efendimizin sözlerinin, fiillerinin, onaylarının, ahlakının ve fiziksel özelliklerinin anlatıldığı metinlerdir.

Üç gruba ayrılır:

Peygamber Efendimizin sözlerinin aktarıldığı hadislere **sözlü (kavli) hadis** denir.

Peygamber Efendimizin fiillerinin (davranışlarının) aktarıldığı hadislere **fiilî hadis** denir.

Peygamber Efendimizin onaylarının aktarıldığı hadislere **takrîrî hadis** denir.

→ Takrîrî hadisler aslında Peygamberimizin söylediği ifadeler olmayıp çevresindeki Müslümanların söz ve davranışlarının anlatıldığı hadislerdir.

→ Peygamber Efendimiz ashabının bu söz ve davranışlarını susarak, gülümseyerek ya da tebrik ederek onaylamıştır.

*** Peygamberimizin fiziksel ve ahlaki özelliklerinin anlatıldığı hadislere **şemâil hadisleri** denir. Şemâil hadislerinin yazılı olduğu sanat eseri levhalara **hilye** denir.

3.2. Sünnet

Sünnet; sözlükte yol, gidişat, kanun, hayat tarzı demektir.

Terim olarak ise Peygamber Efendimizin yaşam biçimi anlamına gelir.

Hadis ile sünnetin kapsamları konusunda farklı görüşler bulunmakla beraber hadis âlimleri bu iki terimi eş anlamlı kabul edilmiştir. Her iki kavram da **Resulullah'ın söz, fiil ve takrirleri** için kullanılmıştır.

- Sünnet terimine **hadisçilerin ve fıkıhçıların verdiği anlamlar birbirinden farklıdır.**
 - Fıkıh âlimleri sünneti, farz veya vacip derecesinde olmaksızın yapılması dinen istenen fiiller, diye tarif ederler.
 - Mesela “**Kuşluk namazı kılmak sünnettir.**” cümlesinde sünnet kelimesi, “**farz olmayan ancak Peygamber Efendimiz tarafından yapıldığı için sevap kazandıran ibadet**” anlamında kullanılmıştır.
- ### 3.3. Rivayet-Râvi

Rivayet, bir haberi aktarmak anlamına gelir.

Rivayet sözlü olabileceği gibi onu yazmak ve bu yazılı metni aktarmak şeklinde de olabilir.

Peygamber Efendimizin sünneti, sahabeler tarafından rivayet edilmeye başlanmıştır.

- Hadis ilmi rivayete dayalı bir ilimdir. Bir diğer deyişle tarih ilmi gibi nakilci bir yönetime sahiptir.
- Rivayet esnasında dikkat edilmesi gereken birtakım ilkeler bulunur.
- Hadisi rivayet eden kişiye **ravi** denir.
- Hadis nakleden ravide de birçok özellik aranmaktadır.
- Her ravinin naklettiği haber, güvenilir ve sağlam kabul edilmez.
- Ancak gerekli şartlara sahip olan ravinin rivayet ettiği habere güvenilebilir.

3.4. Sened-İsnad

Hadisi rivayet eden ravilerin isim zincirine **sened** denir.

Ravi veya **ravileri** anarak hadis metnini ilk söyleyenine ulaştırmaya **isnad** denir.

- **Sened**, hadisin bize **hangi raviler aracılığıyla** ulaştığını gösteren belgedir.
- **Her hadisin başında** mutlaka bir sened yer alır.
- Sened, güncel ifadesiyle **kaynak göstermek** anlamındadır.
- Senedsiz hadis rivayet etmek, **belgesiz bilgi aktarmak** gibidir.
- Senedi olmayan bir rivayet **yok hükmündedir.**
- Senedsiz rivayetler “**asılsız haber**” kabul edilir, dinî ve ilmî bir değer taşımaz.
- Bir hadisi senediyle okuduğumuzda, o hadisin Peygamber Efendimizden elimizdeki kitaba ulaşınca kadar kimler vasıtasıyla ve nasıl aktarıldığını öğreniriz.
- Bu yönüyle sened, elimizdeki hadisin kimlik belgesi gibidir.

Hadisin Senedinin Önemi

- Bir hadisin güvenilir olup olmadığı öncelikle senedine bakılarak tespit edilir.
- Sened ne kadar güvenilir ravilerden meydana geliyorsa hadis de o kadar güvenilir bir hadis kabul edilir.
- Bir yerde hadis naklettiğimiz zaman mutlaka hadisi okuduğumuz kaynak eserin ismini belirtmeliyiz.
- Bugün bizler hadis okurken, hadisleri senedleriyle aktaran kitapları ya da bu kitapları kaynak gösteren eserleri tercih etmeliyiz.

3.5. Metin

Metin, isnaddan sonra okunan ve Peygamberimizin (s.a.v.) söz, fiil ya da onayını anlatan bölümdür.

Hadisin asıl kısmı metindir.

4. İman ve Salih Amellerle İlgili Hadis Metinleri

1

عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:
«ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ
رَسُولًا»

Abbâs b. Abdülmuttalib'den rivayet edildiğine göre o, Resulullah'ı şöyle buyururken dinlemiştir:

"Allah'ı Rab, İslam'ı din, Muhammed'i Peygamber olarak benimseyip onlardan râî olan kimse imânın tadını tatmıştır."

(Müslim, İmân, 56; Ayrıca bk. Tirmizî, İmân, 10.)

2

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيِّ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ، قَالَ: « قُلْ أَمَنْتُ بِاللَّهِ، فَاسْتَقِمَّ »

Ashab-ı kirâmdan Süfyân b. Abdullah es-Sekafî'den nakledildiğine göre o şöyle dedi: Resulullah'a dedim ki:

"Ey Allah'ın Resülü! Bana İslam'ı tanıtacak öyle bir şey söyle ki, senden duyduğum bu sözden sonra bir başkasına sorma ihtiyacı duymayayım." Bunun üzerine Efendimiz şöyle buyurdu:

"Allah'a inandım de, (sonra da) dosdoğru ol!"

(Müslim, İmân, 62.)

3

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ:
« مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ، وَأَبْغَضَ لِلَّهِ، وَأَعْطَى لِلَّهِ، وَمَنْعَ لِلَّهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ
الْإِيمَانَ »

Ebu Ümâme'nin rivayet ettiğine göre Resulullah şöyle buyurdu:

"(Sevdiğini) Allah için seven, (kızdığını) Allah için kızan, (verdiğini) Allah için veren ve (vermediğini) Allah için vermeyen mü'min, imanını kemâle erdirmiştir."

(Ebu Dâvûd, Sünnet, 15.)

4

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
« الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ »

Abdullah b. Amr'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Nebî şöyle buyurmuştur:

"(İyi) Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların emin olduğu kişidir."

(Buhârî, İmân 4, 5; Rikâk 26; Ayrıca bk. Müslim, İmân, 64-65.)

5

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ:
« وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ
يَهُودِيٌّ، وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلَّا
كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ »

Ebu Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bu ümmetten her kim -Yahudi olsun, Hristiyan olsun - beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa mutlaka cehennem ehlinde olacaktır."

(Müslim, İmân, 240.)

6

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:
« أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِيَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا، مَا
تَقُولُ: ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ، قَالُوا: لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا، قَالَ:
فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا »

Ebu Hüreyre'den nakledilir ki, o Resulullah'ı (s.a.v.) ashaba hitaben şöyle buyururken işitmiştir:

"Ne dersiniz, birinizin evinin önünde günde beş kez yıkandığı bir dere olsa, o kişiye kirden pastan bir iz kalır mı?" Ashab da:

"Hayır, onda kirden pastan hiçbir iz kalmaz" dediler. Bunun üzerine Efendimiz şöyle buyurmuştur: "İşte beş vakit namaz da böyledir. Allah, beş vakit namaz sebebiyle hataları temizler."

(Buhârî, Mevâkî, 6; Ayrıca bk. Müslim, Mesâcid, 283.)

7

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
« مَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسْبُهُ »

Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Amelinin geri bıraktığı kişiyi soyu soppu ileri götüremez."

(Ebu Dâvûd, İlim, 1; Ayrıca bk. Tirmizî, Kur'an, 10; İbn Mâce, Mukaddime, 17; Dârimî, Mukaddime, 32.)